

שעור 9 – טבלת 'רכיבי הטיעון', העיון הראשוני בסוגיה התלמודית, חלק ב

דוגמה מס' 2 – על איזה 'מקרה' מדובר?

משנה, מסכת בבא בתרא, פרק א, משנה ג

המקיף את חברו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית, מגלגלין עליו את הכל:

הצעה לטבלת רכיבי טיעון

הנימוק	'הקביעה' הנורמטיבית'	המקרה	המוסר	הלכה
אין	"אין מחייבין אותו"	"המקיף את חברו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית"	'סתם' משנה'	1
אין	"מגלגלין עליו את הכל"	"אם עמד וגדר את הרביעית"	"רבי יוסי אומר"	2

דיון בדוגמה מס' 2

- (1) משנה 'פשוטה' זו אינה מכילה השלמות פרשניות של הלומד ובכל זאת היא אניגמטית. המבנה הסכמטי שלה, דעת יחיד של רבי יוסי מול 'סתם משנה' יכול להעיד על מחלוקת תנאית אולם בחינת רכיב 'המקרה' מעלה כי אין רואים כלל במה הם חולקים. רבי יוסי מדבר על הגדר הרביעית ו'סתם משנה' על גדר ראשונה, שניה ושלישית!?
 - (2) אם אכן מחלוקת במשנתנו מה ההבדל בין "אין מחייבין אותו" לבין "מגלגלין עליו את הכל"? האם 'סתם משנה' מדבר על עצם החיוב לבנות גדר רביעית אולם רבי יוסי מדבר על גובה ההשתתפות?
 - (3) האם מפירוט 'המקרה' ב (2) אנו יכולים להסיק כי מחלוקת התנאים במשנתנו מתייחסת רק לגדר הרביעית, אולם לגבי שלשת הגדרות הראשונים רבי יוסי מסכים עם 'סתם משנה'?
 - (4) למי הכוונה ב"אין מחייבין אותו"? למקיף או לניקף? מניתוח רכיבי הלשון נראה כי הכוונה הינה למקיף שהרי הוא הנושא במשפט. בשל כך יש לומר כי "אותו" הוא "המקיף" המוזכר בתחילת המשפט.
 - (5) "מגלגלין עליו את הכל", על מי? על המקיף או על הניקף? ובכלל מי הוא זה ש"עמד וגדר את הרביעית"?
 - (6) מן ההיבט 'הסדרתי', האם - "אם עמד וגדר את הרביעית" מתייחס לאותו אחד שאין "מחייבין אותו"? האם, "אם עמד וגדר את הרביעית" מתייחס לאותו אחד "המקיף את חברו משלש רוחותיו"? בהנחה שאלו אנשים שונים!
- מן ההיבט המתודולוגי ובשפת 'השיטה המחודשת' אנו דנים בנושאים הבאים:
- (1) מהו 'המקרה' עליו מדברת המשנה ב (1) וב(2)?
 - (2) במה חולקים 'סתם משנה' ורבי יוסי? האם מחלוקת זו מרומזת בשפת הקוד של רבי יהודה הנשיא בניסוח 'הקביעה הנורמטיבית' בשני המקרים?

(3) מהו 'הנימוק' החסר ב (1) וב (2), והאם מנימוק חסר זה היינו יכולים לדעת את פרטי 'המקרה' עליו חלוקים התנאים במשנה?

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ד עמוד ב

מתני'. המקיף את חברו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו; רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל.

גמ'. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יוסי, דאמר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל, ל"ש עמד ניקף, ל"ש עמד מקיף.

איתמר, רב הונא אמר: הכל - לפי מה שגדר; חייא בר רב אמר: הכל - לפי דמי קנים בזול.

תנן: המקיף את חברו משלש רוחותיו, וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו, הא רביעית - מחייבין אותו; אימא סיפא, רבי יוסי אומר: אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל;

בשלמא לרב הונא דאמר: הכל - לפי מה שגדר בה, היינו דאיכא בין ת"ק ורבי יוסי, ת"ק סבר: הכל - לפי דמי קנים בזול אין, ומה שגדר לא, ורבי יוסי סבר: הכל - לפי מה שגדר; אלא לחייא בר רב דאמר: הכל - לפי דמי קנים בזול, מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי?

אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה, מאי קיהיב ליה?

אי בעית אימא: אגר נטירא איכא בינייהו, תנא קמא סבר: אגר נטירא אין, דמי קנים בזול לא, ורבי יוסי סבר: דמי קנים בזול.

ואי בעית אימא: ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו, ת"ק סבר: רביעית הוא דיהיב ליה, אבל ראשונה שניה ושלישית - לא יהיב ליה, ור' יוסי סבר: ראשונה שניה ושלישית נמי יהיב ליה.

איבעית אימא: מקיף וניקף איכא בינייהו, דת"ק סובר: טעמא דעמד ניקף דמגלגלין עליו את הכל, אבל עמד מקיף - אינו נותן לו אלא דמי רביעית; ורבי יוסי סבר: ל"ש ניקף ול"ש מקיף, אם עמד וגדר - מגלגלין עליו את הכל.

לישנא אחרינא: מקיף וניקף איכא בינייהו, ת"ק סבר: אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה; ורבי יוסי סבר: אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה, דגלי דעתיה דניחא ליה, אבל אם גדר מקיף - לא יהיב ליה מידי.